БАТЛАВ
БАЙГАЛЬ ОРЧИН, УУР АМЬСГАЛЫН ӨӨРЧЛӨЛТИЙН ЯАМНЫ ТӨРИЙН НАРИЙН БИЧГИЙН ДАРГА..... Э.БАТТУЛГА

2025 оны ...24... дүгээр сарын ...25...-ний өдөр

СҮХБААТАР АЙМАГТ 20 ГА БЭЛЧЭЭРИЙГ НӨХӨН СЭРГЭЭЖ, ХАМГААЛАХ АЖЛЫН ДААЛГАВАР

Гэрээгээр гүйцэтгэх ажлын дугаар: **Төслийн 2025 оны ажлын төлөвлөгөөний 2.3.1**

№	Ажлын нэр, төрөл	Тайлбар
1	Ажил гүйцэтгэх үндэслэл	Уур амьсгалын ногоон сангийн санхүүжилтээр Байгаль орчин, уур амьсгалын өөрчлөлтийн яам, Хүнс, хөдөө аж ахуй, хөнгөн үйлдвэрийн яам, Нэгдсэн Үндэстний Байгууллагын Хөгжлийн хөтөлбөр хамтран "Монгол орны хөдөөгийн иргэдийн уур амьсгалын өөрчлөлтөд дасан зохицох чадамж болон эрсдэлийн менежментийг боловсронгуй болгох нь" төслийг 2021 оны 3 дугаар сараас эхлэн Дорнод, Сүхбаатар, Завхан, Ховд аймагт хэрэгжүүлж байна. Төсөл хэрэгжсэнээр шууд байдлаар 130,000 орчим, шууд бус байдлаар 800,000 гаруй малчин иргэд төслийн үр шим хүртэхээс гадна тэдгээрийн 50 хувь нь эмэгтэйчүүд байна. Төслийн зорилго нь байгалийн нөөцөөс хамааралтай, уур амьсгалын өөрчлөлтөд өртөмтгий малчдын дасан зохицох, эрсдэлийг даван туулах чадварыг сайжруулан бэхжүүлэхэд оршино. Тус зорилгод хүрэхийн тулд хоорондоо уялдаатай дараах бүрэлдэхүүн хэсгүүдийн хүрээнд үйл ажиллагааг хэрэгжүүлэн үр дүнд хүрэх болно. Үүнд: **Бүрэлдэхүүн хэсэг 1:** Үндэсний болон бүс нутгийн түвшинд газар, усны нөөцийн төлөвлөлтийг уур амьсгалын мэдээлэлд тулгуурлан төлөвлөж, ашигладаг болох; **Бүрэлдэхүүн хэсэг 2:** Байгалийн нөөцийн менежментэд малчдын байгууллагын оролцоог нэмэгдүүлж, уур амьсгалын өөрчлөлтөд дасан зохицсон ус, хөрсний менежментийг өргөн хүрээнд хийх; **Бүрэлдэхүүн хэсэг 3:** Уур амьсгалын өөрчлөлтөд тэсвэртэй, гарал үүсэл нь тогтвортой малын гаралтай түүхий эд, бүтээгдэхүүнийг зах зээлд нийлүүлэх малчдын чадварыг нэмэгдүүлэх зэрэг болно. Сүхбаатар аймгийн Баяндэлгэр суманд бэлчээрийн зохисгүй ашиглалт нь уур амьсгалын даяарчилсан өөрчлөлттэй хавсран бэлчээрт сөргөөр нөлөөлж, сөргөөр нөлөөлж, доройтуулж байна. Бэлчээрийн доройтол нь байгалийн бэлчээрийн ургамлын зүйлийн тоо, ялангуяа идэмж сайтай ургамлын арви нь буурах, цаашилбал зүйлийн тоо цөөрөх, хөл газрын ганц болон цөөн наст ургамлын зүйл олширч, арви нь нэмэгдэх, бэлчээрийн тэжээлийн шимт чанар буурах, байгалийн аясаар бэлчээр нөхөн сэргэх боломжийг хязгаарлах, цаашилбал малын ашиг шим буурах, халдварт, халдваргүй өвчин болон ган, зуд гэх мэт байгалийн гамшигт үзэгдэлд малын тэсвэрт чанарыг бууруулах, малчдын амьжиргаанд сөргөөр нөлөөлөх зэрэг олон сөрөг үр дагавартай. Ийм учраас байгалийн аясаар сэргэх боломж хязгаарлагдмал бэлчээрийн тэжээлийн нөөцийг нэмэгдүүлэх аргаар сайжруулж, мал, малчдыг эрсдэлээс хамгаалах шаардлагатай байна.

<table>
<tr><td>2</td><td>Ажлын зорилго, шийдвэрлэх асуудал</td><td>Тэжээлийн нөөцийг нэмэгдүүлэх зорилгоор тэжээлийн олон наст ургамлыг тарьж, хаших ажлыг зохион байгуулна. Энэхүү ажлын үр дүнд ган, зуд зэрэг байгалийн гамшигт үзэгдэл тохиолдсон нөхцөлд ашиглах малын тэжээлийн нөөц нэмэгдэх, хөрсний элэгдэл буурах, үржил шимийг хамгаалах боломж бүрдэх ач холбогдолтой.</td></tr>
<tr><td>3</td><td>Ажлын хамрах хүрээ</td><td>
Сүхбаатар аймгийн Баяндэлгэр суманд 20 га талбайг хашиж, тэжээлийн олон наст ургамал тарьж, сайжруулна.

Талбайг сонгосон үндэслэл:
• Бэлчээрийн тэжээлийн ургамлын зүйлийн тоо цөөрсөн, тэжээлийн шимт чанар буурсан.
• Бэлчээрийн ургац буурсан, тачир сийрэг болсон.
• Бэлчээрийн даац буурсан.

Талбайг сонгож сайжруулснаар гарах үр дүн:
• Бэлчээрийн ургац, тэжээлийн шимт чанар дээшилнэ.
• Малчныг эрсдэлээс хамгаалах тэжээлийн нөөц бий болно.
• Бэлчээрийн даац нэмэгдэнэ.
Бэлчээрээс ялгарах хүлэмжийн хийн багасна.

Зураг 1 Сүхбаатар аймгийн Баяндэлгэр суманд 20 га талбайг хашиж, тэжээлийн олон наст ургамал тарьж ургуулах талбайн байршил. Улаанаар будсан талбайд олон наст ургамал тарина.

Хонгор багийн нутагт 20 га талбайг хашиж, тэжээлийн олон наст ургамал тарьж ургуулах талбайн газарзүйн байршил:
<table>
<tr><td rowspan="4">Баяндэлгэр сум</td><td rowspan="4">5-р баг буюу Хонгор багийн нутаг</td><td>N45°45'37.531"</td><td>E112°47'1.786"</td><td rowspan="4">20 га</td></tr>
<tr><td>N45°45'31.694"</td><td>E112°47'5.714"</td></tr>
<tr><td>N45°45'17.945"</td><td>E112°46'24.027"</td></tr>
<tr><td>N45°45'23.780"</td><td>E112°46'20.098"</td></tr>
</table>
</td></tr>
</table>

4	Ажил гүйцэтгэх хугацаа	Ажил гүйцэтгэгч нь гэрээ байгуулагдсан өдрөөс хойш нийт 24 сарын хугацаанд багтаан тус ажлыг хийж гүйцэтгэнэ.
5	Захиалагч байгууллага	"Монгол орны хөдөөгийн иргэдийн уур амьсгалын өөрчлөлтөд дасан зохицох чадамж болон эрсдэлийн менежментийг боловсронгуй болгох нь" төсөл
6	Төсөвт өртөг, тоо хэмжээ	Нийт төсөвт өртөг: **149,556,000 (Зуун дөчин есөн сая таван зуун тавин зургаан мянган төгрөг)**
7	Ажил гүйцэтгэхэд тавигдах ерөнхий шаардлага	Ажил гүйцэтгэх явцад бүх ажлыг Монгол Улсад мөрдөгдөж буй хууль тогтоомж, БНбД, хөдөлмөр хамгаалал аюулгүй ажиллагааны холбогдох дүрэм журам, стандарт, төслийн байгаль орчин, нийгмийн менежментийн хамрах хүрээ, НҮБХХ-ийн байгаль орчин, нийгмийн стандартыг чанд баримталж, хийгдэх ажлын тоо, хэмжээний дагуу захиалагч талтай нягт хамтран, чанарын өндөр түвшинд тавигдсан шаардлагыг хангаж ажиллана. Орон нутгийн иргэдэд мэдээлэл түгээх, зөвлөлдөх, зөвшилцөх ажлыг орон нутагт хамтран зохион байгуулж, олон нийтийн оролцоог хангаж ажиллана.
8	Техникийн чадавх болон туршлагын шалгуур үзүүлэлт, шаардлага	ААН-ийн гэрчилгээний хуулбар /эх хувиас/ Санал болгосон ажлыг гүйцэтгэх боломжтой болохыг нотлох. Үүнд: ➢ 90 морины трактор 1 ширхэг /хамгийн багадаа/ ➢ Газар хагалах анжис, бутлагч, үр тарианы зориулалтын үрлэгчтэй байх ➢ Олон наст ургамал услах хүчин чадалтай усны помп, усжуулалтын системийг нэмэлтээр байрлуулж өгөх боломжтой компани байх ➢ Мэргэжлийн агрономич, механикжуулагчтай байх бөгөөд 6-аас дээш сар ажилласан туршлагатай байх. ➢ 2-оос дээш жил тэжээлийн ургамал тариалж байсан туршлагатай Ажил болон барааны үнийн задаргаа ба ажил гүйцэтгэлийн нийлүүлэлтийн хуваарь. Чанарын шаардлага хангасан бараагаар уг ажлыг гүйцэтгэн захиалагчид нийлүүлэх баталгааг албан бичгээр гаргаж ирүүлнэ. Нийлүүлэх бараа нь техникийн тодорхойлолтод нийцэхийг зүйл заалт бүрээр нотлон харуулсан тайлбар. Чанарын баталгаа 1 жил /үйлдвэрлэгчээс шалтгаалсан гэмтэл, доголдлыг нийлүүлэгч тал засвар үйлчилгээ гүйцэтгэх талаар нотолсон баталгааны талаар албан бичиг ирүүлэх/.
9	Гүйцэтгэх ажлын үе шат	Ажлыг дараах үе шатаар гүйцэтгэнэ. Үүнд: • Бэлтгэл ажил: Тарих ургамлын үрийг ажлын даалгаврын дагуу сонгож, тарих үрийн аж ахуйн хэрэгцээт чанарыг тодорхойлуулж, тарилтад бэлтгэх. Хашаа хийх материалыг ажлын даалгаварт заасны дагуу сонгох. • Үндсэн ажил: Ажлын даалгаварт заасны дагуу ургамлын үрийг тарьж, арчлах. Ажлын даалгаварт заасны дагуу хэмжээ загвараар хашаа барих. • Тайлан: Тарьж ургуулсан тэжээлийн олон наст ургамал бүхий хашаагаа хүлээлгэн өгөх, захиалагч байгууллагаас техникийн хяналт хийлгэх, шаардлагатай бол засварлаж сайжруулах.
10	Хашаанд тавигдах техникийн шаардлага	Хашаанд тавигдах шаардлага: • Хашаанд 100х100 см хэмжээтэй, цайрдсан листэн төмрөөр хийсэн мэдээллийн самбар байрлуулна. • Хашааны булан бүрд мал шөргөөгч хийж байрлуулна. • Хашаанд шөнийн гэрэл цацруулагч байрлуулна. Хашааны техникийн тодорхойлолт хавсаргав.

<table>
<tr><td></td><td>Тэжээл тарихад тавигдах шаардлага</td><td>Бэлчээрийн хөрсийг 8-10 см-ийн гүнд цав гарган, үрлэгчээр үрлэж, бүлдана.

Үр тарих хугацаа: Агаарын хоногийн дундаж температур +12^{0}С-ийг давж тогтвортой дулаарсан үед тарина.

Тарьсны дараа 1 га талбайг 300-350 м^3 усаар усална.
Тэжээлийн олон наст 2 зүйл ургамлын үрийг дан мөрөөр сөөлжүүлэн тарина.
<table>
<tr><th>Ургамлын нэр</th><th>Тарих гүн, см</th><th>Мөр хоорондын зай, см</th><th>1 га талбайд тарих үрийн норм, кг</th></tr>
<tr><td>Саман Ерхөг</td><td>1-2</td><td>15</td><td>5-6</td></tr>
<tr><td>Шар Царгас</td><td>1-2</td><td>15</td><td>5-6</td></tr>
</table></td></tr>
<tr><td>11</td><td>Бусад тавигдах шаардлага</td><td>Хашаа барихдаа дараах зүйлсийг анхаарах хэрэгтэй. Үүнд:
• Байгаль орчинд хор хөнөөл учруулахгүй халгүй арга технологиор хийгдсэн байна.
• Хашааны материал нь шинэ, ашиглагдаагүй, сүүлийн үеийн технологийн шийдэл бүхий байна.
• Хашаа малын хөлд үрэгдэхээргүй бат бөх байна.
• Хашаа барих материал нь удаан эдэлгээтэй байна.
• Ашиглалтыг хариуцах эзэнтэй байна.
• Нийлүүлэх хашаатай ижил хашааны фото зургийг ирүүлэх бөгөөд ажлын гүйцэтгэл явуулах үед зөрүүгүй байна.
• Ажлыг гүйцэтгэж дуусаад техникийн шаардлага хангасны дараа захиалагчид ажлын акт, гүйцэтгэлийн зураг үйлдэж хүлээлгэн өгнө.
• Материалын сонголтын саналыг захиалагчид ирүүлнэ. Тодорхойлолтод заагдсан болон түүнтэй дүйцэхүйц чанартайг сонгож хэрэглэнэ.
• Галын аюулгүй байдлыг анхаарч норм дүрмийн шаардлагын дагуу ажлыг гүйцэтгэнэ.
• Захиалагчийн хяналт болон ажил хүлээлцэхэд гарах зардлыг жишиг зураг төсвийн талбай бүрийн зохих дүнгээр тооцох бөгөөд гүйцэтгэгч тал бүрэн хариуцна.
• Галын аюулгүй байдлыг анхаарч норм дүрмийн шаардлагын дагуу ажлыг гүйцэтгэнэ.
• Ажлаас гарсан хог хаягдлыг цэвэрлэж зөөж хаясны дараа захиалагчид хүлээлгэн өгнө.
• Ажлыг гүйцэтгэх явцдаа ажлын үе шат бүрд захиалагчид фото зургаар баталгаажуулан захиалагчид хүлээлгэн өгч, үе шатны ажлыг эхэлнэ.</td></tr>
<tr><td>12</td><td>Нөөц ашиглалтын гэрээ</td><td>• Тус ажлын хүрээнд хадлан тэжээлийн нөөц талбайг хашаалан хамгаалсны дараа төслийн зөвлөх болон төслийн нэгжтэй хамтран байгалийн нөөц ашиглагч малчдын байгууллагуудтай байгалийн нөөц ашигласны гэрээг байгуулж тухайн орон нутгийн малчид иргэдэд хариуцуулж өгөх.</td></tr>
<tr><td>13</td><td>Нэмэлт зөвлөгөө</td><td>Тэжээлийн олон наст ургамал тарьснаар тарьсан эхний жилдээ ургац авах боломжгүй боловч 2 дахь жилээс эхлэн ургац авах боломжтойн дээр жил бүр тарих шаардлагагүй байдгаараа ганц настаас давуу талтай.</td></tr>
</table>

ТАНИЛЦСАН:

Нэгдсэн бодлого, төлөвлөлтийн газрын дарга, Төслийн захирал — Х.Мөнхзул

ХЯНАСАН:

Төслийн үндэсний зохицуулагч — Д.Хулан

БОЛОВСРУУЛСАН:

Төслийн газар, усны менежментийн
асуудал хариуцсан техникийн мэргэжилтэн

Б. Гүнсмаа